

MENADŽMENT TRANZICIONE RECESIJE

TRANSITION RECESSION MANAGEMENT

Žarko Ristić¹

Rezime: Famosni princip tranzicionog profita, u fiktivnoj tržišnoj ekonomiji, faktički je ustoličio politiku „dohotka“ po svaku cenu, dohotka bez rada, dohotka bez pokrića, dohotka bez rizika, dohotka bez odgovornosti, dohotka bez tržišta, dohotka pod političkim podkroviteljstvom. Takav tranzicioni dohodak jeste “ratna” dobit između političkih feuda, ekonomski plen regionalnih cenovnika, ideološki ekvivalent sivih privrednika i zarada političkog patronata, tehnološki – menadžerskih mecena i finansijske oligarhije. „Dohodak tzv. političke ekonomije“ jeste, u stvari, proizvod političkog i sistemskog čuda od privrede, a ne zakoniti proizvod privrednog čuda. Ekonomska kontrarevolucija, dakle, proizvodi “dogovoreni” profit za “sporazumno” političku potrošnju. Dužnička privreda i potrošački mentalitet javnog sektora jesu posledica proždrljive režijsko- funkcionerske nadgradnje, kao nusprodukta sistema države dinosaurus, čiji sadašnji tranzicioni privredni sistem liberalističkog modela upravljanja počiva na ideološki validnoj tranzicionoj tezi za etabliranje komandne privrede partijske koalicije².

Ključne reči: Tranziciona ekonomija, recesiona tranzicija, neoliberalni kapitalizam, finansijska kriza, budžetski deficit, javni dug.

Abstract: The famous principle of transition profit in fictional market economy has, in fact, established the policy of “income” by all means, income without work, unfounded income, income without risk, income without responsibility, income without market, income under political patronage. Such transition income is a “war” profit between political feuds, an economic prey of regional pricelists, an ideological equivalent of grey entrepreneurs and a profit to the political patrons, techno-managerial benefactors and financial oligarchy. The income of the so-called “political economy” is, in fact, the product of the political and systemic miracle economy, and not a lawful product of an economic miracle. Economic counterrevolution, therefore, produces an “agreed” profit for an “agreed” political consumption. Debtor’s economy and consumer mentality of the public sector are a consequence of a voracious regime-functionary upgrade, as a by-product of a dinosaur country system, whose current transition economy system of liberal management model, is founded on an ideologically valid transition thesis for establishing a command economy of a multiparty coalition.

Keywords: Transition economy, recession economy, neoliberal capitalism, financial crisis, budget deficit, public debt.

¹prof dr Žarko Ristić, prorektor, Univerzitet Za Poslovne Studije, Jovana Dučića 23 a, Banja Luka, profesor@zarkoristic.com

² dr Žarko Ristić (2012), Fiskalni menadžment i ekonomija javnog sektora, Beograd, Etnostil, str. 181.

Valcer „sporazumnih“ cena i „dogovornog“ profita, jeste lakša varijanta političke igre od svake prave tržišne utakmice: teže se otkrivaju promašaji i lakše se pokrivaju gubici; što je i cilj političke ekonomije: prikriti promašeno, pokriti izgubljeno, oduzeti ostvareno, podeliti nezarađeno.

Tranziciona ekonomija jeste, zapravo, spoljna, uvezena, tuđa, proizvoljna, šarlatanska ekonomija, koju su izmislili socijal – utopisti, podrivačke snage i politički saboteri međunarodne globalistike, koji su smatrali da je narod amorfnu masu, koju treba za ruku voditi u kapitalizam iznajmljenim recenzijama nauke, čiji su predstavnici prodali i izdali profesiju, čim su postali branitelji tekovina usidrene recesije.

Da li je moguće da je tokom poslednje dve tranzicione godine na svaki sat petnaest ljudi ostajalo bez posla, da se svake nedelje gasilo po deset preduzeća i da se svakog meseca Srbija zaduživala po tri miliona evra? Srbija je, dakle, naglo dužnički napredovala, jer dug raste po 6,7 miliona evra dnevno ili 77 evra u svakoj sekundi. Nepodnošljiva lakoća zaduživanja sa najskupljim dugovima približila je Srbiju bankrotstvu u evropskoj avliji Grčke, Irske i Portugala, koju su već pod hipotekom, kao tranzicioni taoci. Samo je Amerika („dužna kao Grčka“) , sa bahatim neoliberalizmom, dogurala državni dug do astronomske cifre od 15.000 milijardi dolara u stilu zastrašujućeg ubrzanja dužničkog impulsa: svake sekunde dug se uvećava za 48.000 dolara, ili 4,1 milijarde dolara dnevno. Tako je proklamovana filozofija zavodljivog američkog stila života- život na veresiju, bez pokrića.

Svaki peti građanin gladije, jer srpska vlada uspešno proizvodi siromaštvo na ekspertski način. Milion siromašnih , milion nezaposlenih i milionipo penzionera- to je krvna slika srpske tranzicije. A tamo gde je život lutrija, smrt je premija; samo zato što svaki peti oktobar pišu masnim slovima isključivo oni koji nikada nisu gladni. Sve je u stilu: socijalizam stvara neradnike, kapitalizam proizvodi nezaposlene, tranzicija rađa gladne. Štrajk gladi protiv gladi jeste novi vid demokratskog preživljavanja na obećanjima „za malo morgen“ održivog razvoja. U nas je, i zaposlen i nezaposlen- svako za sebe- socijalni slučaj; ako je čekić manje kriv od srpa, onda demokratija nadobudno pita tranziciju: koliko?! Čuvaj mi ipak dinar, poručuje inflacija: odmah se vraćam.

Petooktobarska tranziciona kupljena država nastala je na nesreći demonizovane ikonografije prošlosti u funkciji socijal-političkog „ratnog“ plena oslobodioca. Parada „ponosa“ počela je onda kada je nova ekonomska vlast period poniženja nominovala periodom prilagodavanja. Novi ljudski resursi pobedili su onda kada je ortodokсни ljudski kvalitet u žutoj eri obilaznica, koridora, šengena i režimskih medija postao roba po ceni „pola kilograma morala“. Dremaj gladan: to ti je sada novo zanimanje sopstvene recesije. Jer, od kolenke pa do groba, najdraže je, ipak, podstanarsko doba ulične tranzicije.

Truljenje tranzicione države u nas je, po definiciji, praćeno kriminalnim radovima koje ne blokira romantično poverenje ideologije u moral zaposlenih radnika. Naša država potcenjuje narod i radnike. Zato je ona predmet ismejavanja i nipodaštavanja. Naša država privatizuje ekonomski život svakodnevnom žudnjom da preuzme vlast poslovnih struktura preduzeća i da, na taj način „nacionalizuje“ biznis i profesionalno „idealizuje“ interese egalitarijanstvom. Ekonomsko „nepismeni“, u državi i politici, kao intimne prijateljice, sa kojima su se birokrati priženili, doveli su društvo do socijale, koja arči i poslednje rezerve i strpljenje obmanutih radnika. Serija političke dekadencije faktički pokazuje da je politika poodavno ušla u fazu privrednog prestupa da bi nešto ugrabila za sebe, za one oko sebe i za one iza sebe. Tako je sveopšta grabež legalizovana i institucionalizovana. Ravnoteža je uspostavljena – svako vuče na svoju stranu po šinama tranzicione vuče unazad.

Usporena konjunktura, visoka nezaposlenost, predimenzioniran spoljnotrgovinski deficit, rastuća inflacija, povećani budžetski deficit, visoke kamatne stope, preceñeni devizni kurs, visoka spoljna zaduženost, preteško poresko opterećenje, diskreditovan domaći bankarski sistem, devastirana štednja, izneverena privatizacija, nagla liberalizacija spoljne trgovine, preteški socijalni balast, usporena proizvodnja, zastoj izvoza, topljenje deviznih rezervi, degradirana infrastruktura, zapuštena poljoprivreda, uništena industrija i zaboravljena demografska politika – jesu amblem tranzicione ekonomije, pečat vremena degradiranog socijalnog života, i reflector tranzicione makroekonomske politike, koja teži da „upari“ svetske cene, balkanske plate i arapski rad.

MMF treba samo saslušati, i raditi sve suprotno od njegovog prevaziđenog neoklasičnog modela ravnoteže na principima neoliberalizma i globalizacije, privatizacije i deregulacije, koji produžuje ekonomsku agoniju i socijalnu tragediju. Kucanje na vrata MMF jeste dokaz potpunog poraza domaće ekonomske politike i spremnosti na savijanje pred kandžama večnog kreditnog ropstva. Život na veresiju od preko 30. mlrd evra spoljnih dugova jeste stavljanje sposobnosti vlade na međunarodni stub srama štetnog MMF, kao najvišeg stadijuma finansijskog imperijalizma ekonomskog globalizma. Ali, pogrešno je kucati i ulaziti naglavačke i u EU, na krilima tzv. B. deklaracije koja kretenzuje mladi naraštaj po logici “ni znanje, ni zvanje”. To što nije čuo Dositej Obradović, čuo je nobelovac Pol Krugman, koji je glasno uzviknuo: „Ako treba da objasnite ekonomski uspeh u jednoj reči, onda bi ta reč bila obrazovanje“; jer je vrhunsko obrazovanje jedini „genetski kod“ funkcionisanja ekonomije zasnovane na znanju i to bez teških zajmova i kredita MMF i bez poniženja i prosjačenja u EU.

Za EU, Srbija je besplatna kapija prema Istoku, kroz koju treba da prolazi interkontinentalna razmena roba, usluga, kapitala, ljudi, informacija, kulture, ideja. U krajnoj instanci, to je put kretanja globalne mreže novog svetskog poretka sa novim tehnologijama, novim ulaganjima, novom konkurencijom, jeftinom radnom snagom, sirovinskim bescenjem i egzotičnim poreskim i carinskim olakšicama. Sve je u skladu sa logikom petooktobarskih stubova makroekonomske politike: „rasprodaj“, „potroši“ i „zaduži se“ po recepturi „ememefskog“ globa, koji i narodne donacije tretira kao dugove.

Finansijski apostoli tranzicione ekonomije kroz režirani stečaj pokojnih socijalističkih giganata, nasilnu spoljnotrgovinsku liberalizaciju, tajkunsku privatizaciju, narkomansko zaduživanje, lažni fiksni devizni kurs, bečarsku javnu potrošnju i kreditni doping, gurnuli su privredu u depresivni ponor, nezaposlenost i inflaciju, koja prosto „kosi i ubija“, da bi se poslovno-politička elita potkupila velikim sumama novca poreskih obveznika i po cenu guranja države u budžetske deficite i javne dugove. Država se tranzicione uneredila čim se prezaduzila na principu diletantske renesanse prostačkog performansa i prebrzog ubacivanja stranog prljavog novca i degutantno krimogenizovanog kapitala. Više od 10 godina trošimo 25% iznad mogućnosti- više od zarađenog, a trgovinski lanci neplaćaju dobavljačima više od 4 meseca. Na to se nadovezuju najveće kamate na svetu : od 15% do 23% .Gotovo jedan milion radnika radi na crno i u sivoj ekonomiji stvara čak 40% bruto društvenog proizvoda.

U institucionalnom tranzicionom haosu, režimski preduzetnici (i novi i stari), angažovani su za „koristan“ rad na putevima prvobitne akumulacije kapitala za preskakanje tranzicije instrumentima administrativnog preporoda, na krilima evrointegracija i organizovanog kriminala preprodaje vitalnih organa privrede. Na operacionom stolu bolesne države ceh je platila primitivna privatizacija, zloglasna nezaposlenost, bečarsko zaduživanje, sumanuto inflatorno džeparenje i pomahnitali bezvredni dinar. Dinar danas plaća ceh zbog višedecenijski nesputane inflacije, nekon/ trolisanog kretanja špekulativnog kapitala, pomahnitalih kamatnih stopa, proćerdanih privatizacionih prihoda, i suludo utrošenih inostranih kredita. Polit mohikanci su zaboravili vreme haosa kada smo imali hiperinflaciju od 2% na sat ili 70% na dan i kada je nastupanje era evroizacije. Čak se i štednja više ne isplati u poniženim dinarima u odnosu na povampirani evro, mada je i evro neobična tvorevina čija se celishodnost sada preispituje, čak i u Evropskoj Uniji³.

Zbog deficita, dugova i evra, i Grčka vlada je, zajedno sa srpskom tranzicijom, prinuđena da radi ono što joj kažu birokrate iz EU, što je dokaz da je stara Grčka konačno postala pokrajina briselske imperije. To pak znači da se dosadašnja tzv. ekonomska koordinacija konvertovala u „euovsko“ odlučivanje „o vrsti sijalice koju morate da koristite u špajzu“ po konceptu totalitarne demokratije u finansijskom mraku.

Mudro osmišljena finansijska kriza i vešto dirigovana ekonomska recesija američkog liberalnog kapitalizma pokazale su svu međuzavisnost ekonomija članica EU i razotkrile su mogućnost preliivanja fiskalne krize iz zemlje u zemlju, degradirajući ekonomske i trgovinske mogućnosti, i konkretne modalitete pomoći država u evrozoni u finansijskoj krizi, posredstvom učešća u tzv. Paktu za stabilnost i rast, kao nove transevropske izmišljotine.

³ dr Slobodan Komazec i dr Žarko Ristić (2012), Monetarna ekonomija i bankarski menadžment, Beograd, Etnostil.

Veliki ekonomisti globalnog sveta, neznaju da objasne razliku između krize, recesije i depresije, jer je „tranzicija tranzicijom“ ušla u prvobitnu akumulaciju kapitala na istim krilima tranzicionog kapitalizma u glibavi globalizam.

Korupcija je dete tranzicije, simbol kvarenja ekonomske vlasti i amblem potkupljivanja političke elite, što se manifestuje maksimiranjem profita, kršenjem zakona i uzurpiranjem javnih resursa. Bazični koruptivni mehanizam jeste destruktivna transformacija društvenog u privatni kapital. U ekonomskom životu zagospodarila je sistemska korupcija, čiji je generator loš politički sistem, koji je produkovao transmisionu tajkunu u ministarske stanove od pet ari. Demokratski opijene vlade proćerdale su već 15 milijardi evra od privatizacije i još 10 milijardi od brzog zaduživanja tokom poslednjih deset godina. Tako je sklepan novi model nultog investiranja u rak ekonomiju, koja ide unazad na pohabanim točkovima nadevropske potrošnje u formi tranzicije kroz tranziciju. Neizlečivi budžetski deficiti i narkomanski javni dugovi jesu amblem usidrene fiskalne krize integrisane sa dugoročnom ekonomskom depresijom. U tom ambijentu, i „reforma tzv. reforme“ promovise trajnu finansijsku recesiju, koju ne „razbija“ ni novi model tzv. pametnog razvoja niti inovativna poreska politika, koja je primitivno instalirala „nenaučne, iz rukava date“ kriterijume EU. Pao je, dakle, i Mاستriht; naša tranzicija oborila je i EU, jer su svi kriterijumi dati iz pocepanih rukava podkupljene nauke. Ako je brak penzija za propale ljubavnike, onda je i tranzicija mrak za propale države.

Globalna kriza prisilila je globaliste, tranzicioniste i profitere da otvaraju tržišta i banke (po svaku cenu), prenose kompjutere i podižu internet kako bi bogatom ponudom i ubedljivom reklamom oživeli ponudu i kod živih i kod mrtvih.

„Radi više da bi zaradio manje“ jeste novo geslo da bi radnik danas u tranziciji i kapitalističkom svetu, od Njujorka do Tokija, sačuvao svoj kakav-takav posao, jer je za obespravljene i ponižene radnike „bolja smrt nego otkaz“. Novac je taj koji primorava ljude da se prodaju. Radnik tako postaje jeftina roba: sve je jeftiniji ukoliko duže radi i više stvara. I Platon je prinuđen da budi Marksa, jer je „fridmanomanija“ liberalnog fundamentalizma i MMF-ovskog dirizizma danas u svakoj državi tranzicije stvorila dve države: državu bogatih i državu siromašnih. Tranzicioni globalizam i jeste akumulacija bogatstva čija je posledica akumulacija bede⁴.

Reganomija je predugo pumpala Fridmanove ideje sa laskavim obećanjima: manje birokratije, manje poreza, manje intervencionizma, više para, veće bogatstvo. Tako je kauboj započeo svoju kobnu ekonomsku perestrojku – fridmanliju trijumfalnog kapitalizma. Ekonomiji država nije potrebna. Svet je ekonomija države. Samo tržište ima pravo da reguliše ekonomiju. Taj mondijalizam zove se religija profita, koji mora da privatizuje ekonomiju; između tržišta i kapitala nema posrednika. Proradio je tako motor liberalizma.

Novi kapitalistički poredak fridmanovskog tipa prerastao je u digitalnog anđela- internet ekonomiju. Tako je internet postao sirovina jedne nove ekonomije- finansijskog kapitalizma, koji je u igru ubacio mašinu berzei akcija novih start-up firmi. Rad i proizvodnja bačeni su sada u drugi plan. Novac je postao jedini simbol vrednosti i uspeha. Otpočela je era dematerijalizacije i fajlova. Plaća se pozajmicima, kreditima i tapijamal. Internet, kao virtuelna država, prodaje sveže akcije, ljute ideje, kisele dugove, naprsle firme i načete banke. Finansije su potpuno slobodne- totalno deregulisane; zavlada je religija povećanja potrošnje i pozajmljivanja. Banke, obogaćene hipotekama, gurnule su tapije u druge finansijske pakete i preprodavale jedna drugoj- na kapiji krize prezaduženih.- surprajms⁵. Tada se pojavljuje novi Zoro – Alen Grinspen, po zanimanju predsednik Federalnih rezervi, koga je u fotelji štampača dolara namestio kauboj Regan⁶.

⁴ dr Žarko Ristić (2012), Monetarni i fiskalni menadžment, Beograd, Etnostil, str. 158.

⁵ dr Slobodan Komazec i dr Žarko Ristić (2012), Ekonomija kapitala i finansiranje razvoja, Beograd, Etnostil, str. 210.

⁶ dr Slobodan Komazec i dr Žarko Ristić (2012), Finansijska tržišta i berzanski menadžment, Beograd, Etnostil, str. 256.

ZAKLJČAK

Globalni ekonomski tokovi savremene ekonomije uveliko prevazilaze tradicionalne zakonitosti karakteristične za finansijsku nauku. Ideal tržišne ekonomije liberalizma posustaje pred naletom novokomponovane dogovorno- virtuelne ekonomije u kojoj poodavno ne važe gotovo nikakva „državna“ pravila. Sudbina neoliberalne ekonomije neće više zavisiti od toga šta je u naučnim knjigama rečeno već kako je „na nekom drugom mestu“ suđeno liberalnom fundametalizmu. Recesiona bujica raznela je privredno korito odakle je i potekla.

Danas, u globalnoj tranziciji, nisu samo bankrotirale banke, berze, preduzeća i institucije. Bankrotirale su i države i, još gore, bankrotirao je narod. Bankrotirao je ceo svetski neoliberalni kapitalistički poredak, urušila se praksa, teorija i filozofija turbo-liberalizma. Ekonomske nauke zatrpane su lažnim istinama i lakirovkama neznanja. Raspao se mit o „homo ekonomikusu“. Sve univerzitete, institute i fakultete, stoga, treba ugurati u laboratoriju za hemijsko čišćenje iznutra, profesore i nobelovce oterati u nezasluženu penziju i temeljno rekonstruisati zgradu ekonomskih znanja. Došao je kraj ere liberalnog tržišnog modela, jer iza riziko kazina varijante kapitalizma više ne stoji ni ortodoksni čuvar liberalnih pogleda MMF-a. Jedino se Srbija slepo drži „pokvarenog“ menadžmenta tranzicione recesije iz doba prvobitne akumulacije sa nominalnim sidrom inflacije, nezaposlenosti, budžetskog deficita, javnog zaduživanja kreditnog ropstva, itd.

LITERATURA

1. dr Žarko Ristić (2012), *Fiskalni menadžment i ekonomija javnog sektora*, Beograd, Etnostil
2. dr Žarko Ristić (2012), *Monetarni i fiskalni menadžment*, Beograd, Etnostil
3. dr Slobodan Komazec i dr Žarko Ristić (2012), *Monetarna ekonomija i bankarski menadžment*, Beograd, Etnostil.
4. dr Slobodan Komazec i dr Žarko Ristić (2012), *Ekonomija kapitala i finansiranje razvoja*, Beograd, Etnostil.
5. dr Slobodan Komazec i dr Žarko Ristić (2012), *Finansijska tržišta i berzanski menadžment*, Beograd, Etnostil.